

УДК 81.33:25

Бабій Ю.Б.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ПРОГРАМНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТВОРЕННЯ СУБТИТРІВ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ (АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД)

Анотація. У статті представлено аналітичний огляд сучасних комп'ютерних програм, за допомогою яких здійснюється процес створення субтитрів для перекладу популярних англійськомовних кінострічок українською мовою. Встановлено, що субтитрування є домінуючим засобом аудіовізуального перекладу не лише через економічність та відносну простоту, а й сприяє збереженню автентичності оригіналу кінотексту, що репрезентує особливості лінгвокультури та стає інструментом для вивчення мови-оригіналу. У ході дослідження детально схарактеризовано базові параметри технічного процесу субтитрування, що визначають якість перекладу кінотексту, зручність його сприйняття та відтворення. Описано переваги та недоліки програмного забезпечення з врахуванням особливостей української та англійської кінокультур.

Ключові слова: субтитрування, програмне забезпечення, кінематограф, синхронізація, автоматичний переклад.

Babiy Yulia

Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University

SOFTWARE TOOL FOR CREATING SUBTITLE AT TRANSITION (ANALYTICAL OVERVIEW)

Summary. The article is presented an analytical review of modern computer programs, with the help of which is carried out the process of creating subtitles for the translation of popular English-language films in Ukrainian. The significance of the creation of subtitles in the context of translation activity is determined, the achievements in this field are described on the basis of the research of modern linguists. The object of study was the program for creating and editing subtitles of modern cinematographic products, in particular, Subtitle Workshop 6.0b, Subtitle Edit 3.5.1, Subtitle Translation Assistant 2, the subject is convenience of use, the possibility of translation and the option of automatic translation, spell checking, subtitle synchronization, their import, support for common formats, the need to connect to the Internet, the availability of programs, the presence of the Ukrainian language as the interface language, which formed a classification grid of criteria for evaluating program activities in a specific area. It has been established that subtitling is the dominant means of audiovisual translation, not only because of its cost-effectiveness and relative simplicity, but also it helps to preserve the authenticity of the original film text, which represents the peculiarities of linguistic culture and becomes an instrument for learning the original language. During the study, the basic parameters of the technical subtitling process was described in detail, which determine the quality of the translation of the cinema text, the convenience of its perception and reproduction. There were described the advantages and disadvantages of software taking into account peculiarities of Ukrainian and English cinematic cultures. The prospect of research in the field of automatic translation is indicated.

Keywords: subtitling, software, cinematography, synchronization, automatic translation.

Постановка проблеми. Сучасна кінематографія вправно та чітко реагує на виклики сьогодення, що спричинені, з одного боку, багатством англійськомовної продукції, що систематично виходить на кіноекрани, є популярною у більшості країн світу, а, отже, вимагає адекватного перекладу. З іншої точки зору художні можливості кінотворів, їх технічна репрезентація (сценарії до фільмів, їх аудіовізуальний супровід – титри, субтитри, аудіальні дублі) є зразками кінематографічного дискурсу, що останнім часом відзначається психоаналітичною орієнтацією – впливає на свідомість, формує смаки, репрезентує особливості лінгвокультури, є інструментом для її пізнання. На особливу увагу заслуговує оновлення компетенцій у використанні спеціальних програм створення субтитрових комплексів, що використовуються редакторами перекладу аудіовізуальних творів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Певні особливості програмного забезпечення для субтитрування розглядалися у роботах Т. Малкович, С. Єлісєєвої, А. Козуляєва, О. Оболенського та інших дослідників. Проблематика адекватності перекладного тексту під час ство-

рення субтитрів широко аналізується у роботах А. Швейцара, З. Львівської, Г. Кочура, проте в контексті використаних перекладачем програм адекватність перекладу й досі лишається недослідженою, адже потребує від науковців брати до уваги не лише мовностилістичні складники, а й візуальні й аудіальні елементи.

Під час створення вторинного аудіовізуального тексту (субтитрів, наприклад) перекладач та редактор перекладу мають, у першу чергу, обрати спосіб, яким буде здійснено відтворення первинного матеріалу. На сьогодні виокремлено три найпоширеніші способи відтворення іншомовного аудіовізуального продукту українською мовою. Найбільш уживаним є створення літерного тексту, тобто так званих субтитрів, що подаються внизу екрана. За умови використання цього способу відтворення змісту творів відеомистецтва звукова форма оригіналу лишається незмінною, що дозволяє використовувати її як інструмент вивчення іноземної мови, спосіб збагачення словникового запасу, форму пізнання лінгвокультури країни, де вироблено кінематографічний продукт.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена необхідністю аналізу програмного

забезпечення для створення та перекладу субтитрів сучасної кінематографічної продукції у зв'язку з відсутністю уніфікованої методики такої діяльності, а також браком ґрунтовних наукових досліджень із цієї проблеми.

Метою роботи є аналіз програмного інструментарію процесу субтитрування як перспективного способу передачі інформації у межах сучасної кінематографії та вивчення на його основі іноземних мов, встановлення переваг та недоліків.

Об'єктом дослідження стали програми створення та редагування субтитрів сучасної кінематографічної продукції, зокрема, Subtitle Workshop 6.0b, Subtitle Edit 3.5.1, Subtitle Translation Assistant 2, предметом – зручність користування, можливість перекладу та опція автоматичного перекладу, перевірка орфографії, синхронізація субтитрів, їх імпорт, підтримка поширених форматів, необхідність підключення до інтернету, доступність програм, наявність української мови як мови інтерфейсу, що сформували класифікаційну сітку критеріїв оцінки програмної діяльності у визначеному аспекті.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні кінопродукція є надзвичайно популярною серед людей різного віку, національності та культури, що обумовлює комерційний та творчий успіх її виробників. Завдяки сучасним досягненням комп'ютерних технологій, маємо змогу дивитися фільми різних країн та режисерів мовою оригіналу або у перекладі, що зумовлює необхідність адаптації кінострічок для іншомовних аудиторій. Однією з основних складових відтворення іншомовного аудіотексту стає якісний переклад у вигляді субтитрових компонентів.

Фільм являє собою складну систему уявлень та знань, що містить не тільки текст, а й систему інших маркерів, що зумовлені екстралінгвальними факторами, та які є обов'язковими для повного розуміння повідомлення оригіналу. Кінотекст виконує функцію цілісного та завершеного повідомлення, що виражається вербальними й невербальними знаками, зберігається на матеріальному носії та призначений для відтворення на екрані й аудіовізуального сприйняття глядачами. Вербальна (лінгвістична) складова кінотексту представлена письмовою (титри, написи) та усною (репліки акторів, закадровий текст тощо) формами. Нелінгвістична частина виражена звуковими елементами (шум, музика) та відеорядом (образи, рухи, інтер'єр, пейзаж, спецефекти, ревізит). Усі вказані елементи тісно пов'язані між собою та утворюють нерозривне ціле [4, с. 17–18].

Науковець Ю. Лотман вказує, що перекладач під час роботи з аудіотекстом стикається не тільки з лінгвістичними проблемами, а має також технічні труднощі з синхронізацією реплік акторів та дублерів або текстових субтитрів. Вказані чинники безпосередньо впливають на рівень якості та адекватності перекладу [1, с. 315]. Тому особливим видом перекладу, що дозволяє адаптувати фільм або інші відеоматеріали для аудиторії, для якої мова та культура оригінального продукту є незрозумілими, є аудіовізуальний переклад.

Аудіовізуальний переклад бере свій початок із моменту виникнення кінематографа, проте й досі не отримав достатнього наукового обґрунтування як окремий вид перекладацької діяль-

ності. Основними видами аудіовізуального перекладу є дубляж, субтитрування, синхронізація та закадровий переклад. Із вказаних видів найбільшим рівнем популярності характеризується субтитрування, в першу чергу через те, що є найменш витратним [3, с. 82].

Субтитри – це текстовий супровід відеоряду, що дублює або доповнює звукову доріжку, відтворює мовлення акторів у кадрі. Мовлення персонажів за необхідності спрощується та часто перефразовується (з метою синхронізації викладеного з уст персонажів), скорочується (наприклад, довжина субтитрів найчастіше обмежується простором у нижній частині екрана), що, безумовно впливає на якість здійсненого перекладу. Функціональне призначення субтитрових компонентів різноманітне: субтитри необхідні для тих, хто озвучує фільм, для глядачів із вадами слуху, для тих, хто вивчає мову оригіналу, вони можуть бути використані іноземцями, як для створення синхронізації тексту, так і для перекладу на певну мову [2, с. 171].

Субтитрування являє собою процес подання перекладу діалогів оригіналу мовою цільової аудиторії у вигляді синхронного тексту. Субтитри найменше видозмінюють текст оригіналу та надають можливість аудиторії сприймати особливості іноземної лінгвокультури. Фільми іноземною мовою із субтитрами є хорошим способом вивчити мову оригіналу. Відео візуально відтворює сюжет, а субтитри полегшують розуміння тексту діалогів. Завдяки фільмам іноземною мовою людина занурюється в середовище носіїв мови та починає її розуміти, таким чином можна запам'ятати розмовні фрази та навчитись спілкуватися на «бутовому» рівні.

Субтитрування є домінуючим засобом аудіовізуального перекладу не лише через економічність та відносну простоту, але також тому, що для глядачів, які надають перевагу субтитрам, фінансові переваги є другорядними; збереження автентичності оригіналу виступає на перший план, оскільки вони мають змогу чути неадаптовані діалоги, не викривлені репліки акторів.

Параметри часу та простору виступають формальними обмеженнями субтитрування. Простір визначає положення субтитрів на екрані, кількість рядків та символів субтитрів, розташування тексту, шрифт, колір і стилі тексту, фон. Параметр часу регулює тривалість показу одного субтитру, вступний час перед показом, час затримки субтитру, проміжок часу між двома субтитрами тощо. Зазначені обмеження призводять до текстувальних обмежень (певні мовні елементи підлягають компресії, скороченню або взагалі випускаються) [3, с. 83].

Завдяки сучасному програмному забезпеченню субтитрування є зручним та доступним майже для кожного власника персонального комп'ютера. Деякі програми дозволяють не тільки створювати субтитри та накладати їх на відеоряд, а й виконувати аудіовізуальний переклад самостійно або за допомогою машинного перекладу. Отже, пропонуємо детальний аналіз кожної з них за низкою встановлених критеріїв, що репрезентовані предметом дослідження.

Subtitle Workshop – одна з найбільш повних та доступних існуючих програм для створення та редагування субтитрів. Програма має практичний інтерфейс, у верхній частині якого ви

Порівняльна таблиця результатів використання програмних інструментів для створення субтитрів

	Subtitle Workshop	Subtitle Edit	Subtitle Translation Assistant
Безкоштовність користування	+	+	+
Наявність української як мови інтерфейсу	-	+	-
Підтримка поширених форматів відео/субтитрів	+	+	+
Зручність користування	+	+	+/-
Можливість перекладу	+	+	+
Можливість автоматичного перекладу	-	+	-
Імпорт субтитрів	+	+	+
Синхронізація субтитрів	+	+	+
Перевірка орфографії	+	+	-
Необхідність підключення до інтернету	+	+/-	+

можете переглядати відео, а в нижній – зміст субтитрів, таким чином, можна спостерігати в реальному часі всі зміни. Програма дозволяє виконувати автоматичну перевірку файлів із субтитрами на виявлення помилок різного характеру, а також виконувати будь-які операції з часом та масові перетворення субтитрів. За допомогою цієї програми можна об'єднати декілька субтитрів, за замовчуванням програма поставляється з різними скриптами, написаними в PASCAL, що можна відредагувати та розширити. Програма також дозволяє виконувати всі види операцій з текстами: від переносу всього підкресленого тексту у верхній регістр до встановлення максимальної довжини рядків для більш зручного поділу. Цінність програми для аудіовізуального перекладу субтитрів полягає в опції «Переклад», що дозволяє перекладачеві працювати з готовими субтитрами або з аудіотекстом. Таким чином, програма дозволяє не тільки синхронно перекладати субтитри, а й редагувати вже існуючі та накладати їх на відеоряд.

Subtitle Edit – програма-редактор субтитрів. За допомогою цієї програми можна синхронізувати субтитри з відео, а також створювати нові субтитри. Subtitle Edit дозволяє імпортувати субтитри, об'єднувати та розбивати їх на кілька фрагментів, налаштувати їх кодування та частоту кадрів, перекладати їх з однієї мови на іншу та багато іншого. Користувачі програми можуть користуватися функціями пошуку та заміни з підтримкою регулярних виразів, витягувати звукові доріжки з фільмів та експортувати субтитри в текстові, бінарні чи графічні формати.

Програма дозволяє автоматично перекладати субтитри за допомогою онлайн-сервісів на вибір, Google та Multi Translator, а також може виправляти поширені помилки – видаляти зайві переклади рядків та прогаллини, змінювати регістр літер, додавати відсутні лапки тощо. Крім того, за допомогою Subtitle Edit можна перевіряти орфографію субтитрів. У програмі вже є словник для перевірки англійських слів, а для перевірки орфографії інших мов програма дозволяє використовувати словники Open Office.

Найбільшою перевагою програми Subtitle Edit є режим автоперекладу. Програма самостійно перекладає імпортовані або створені субтитри через онлайн-сервіс Google, що дозволяє пере-

кладачеві відредагувати машинний переклад. Готові субтитри перекладу програма дозволяє легко накладати на відеоряд.

Програма Subtitle Translation Assistant забезпечує зручний переклад субтитрів з однієї мови на іншу: підтримка формату субтитрів .srt, швидка навігація до будь-яких субтитрів, налаштування шрифтів тощо. Програма дозволяє імпортувати субтитри, їх синхронізацію з відео та миттєвий переклад. Функції автоматичного перекладу програма не має.

Аналіз програмного забезпечення для створення та перекладу субтитрів свідчить про те, що основну увагу виробники приділяють доступності користування, зручності для перекладу та синхронізації тексту, автоматизації процесів (поділ на тайм-коди, переклад). Аналізуючи перелік необхідних задач, що здатні виконувати програми, визначаємо їх основні плюси та мінуси (таблиця 1).

Висновки з даного дослідження і перспективи. В умовах сучасного розвитку інформаційних технологій беззаперечним є той факт, що саме аудіовізуальна продукція, яка поширюється за допомогою як телебачення, кіноіндустрії, так і у Інтернеті й з урахуванням сучасних інтерактивних засобів, відіграє провідну роль у комунікативному процесі й є найшвидшим способом донесення інформації від продуцента до реципієнта. Адекватний та вчасний переклад аудіовізуальних творів сприяє швидкому обміну інформацією між різномовними учасниками комунікації.

Субтитрування – достатньо простий, легкий та сучасний спосіб передачі інформації у межах сучасної кінематографії, а також додатковий спосіб у вивченні іноземних мов із своїми перевагами та недоліками. До переваг уналежнюємо: доступність створення, використання та розуміння, можливість використання як способу для вивчення іноземної мови. Серед недоліків визначаємо: вплив формальних обмежень на сприйняття кіноматеріалу, негативний ефект неякісного перекладу чи синхронізації субтитрів.

Перспективи дослідження вбачаємо у можливості вдосконалення програмного інструментарію процесу субтитрування у таких кроках: вдосконалення функції автоматичного перекладу з можливістю використання різних онлайн-сервісів або словників, вивчення операційних алгоритмів створення, перекладу та редагування субтитрів, аналіз якості субтитрування.

Список літератури:

1. Лотман Ю.М. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. СПб. : Искусство-СПБ, 1998. 704 с.
2. Лукьянова Т.Г. Лексичні аспекти перекладу субтитрів (на матеріалі англomовних художніх фільмів). *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 170–173.
3. Радецька С.В. Субтитрування як вид аудіовізуального перекладу: переваги та недоліки. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки*. 2016. Кн. 2. С. 81–84.
4. Слышкин Г.Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа). Москва : Водолей Publishers, 2004. 153 с.

References:

1. Lotman U.M. (1998). Semiotika kino i problemy kinoestetiki [Semiotics of cinema and problems of cinema aesthetics]. Sankt-Petersburg : Iskustve-StP. (in Russian)
2. Lukjanova T.H. (2012). Leksychni aspekty perekladu subtytriv [Lexical aspects of subtitle translation]. *New Philology*, no. 50, pp. 170–173.
3. Radecka S.V., Kalishchak T.T. (2016). Subtytruvannja jak vyd audiovizualnoho perekladu: perevahy ta nedoliky [Subtitling as a type of audiovisual translation: advantages and disadvantages]. *Naukovi zapysky [Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia]. Filolohichni nauky*. [Scientific notes [Nizhyn State University named after. Nikolai Gogol]. Philological Sciences]. Nizhyn : Ukraine, pp. 81–84.
4. Slyshkina H.H., Efremova M.A. (2004). Kinotekst (opyt lingvokulturologicheskogo analiza) [Film text (experience linguocultural analysis)]. Moscow : Vodoley Publishers. (in Russian)